

Verejanulistele ilmahuvilistele

Ain Kallis, ilmainimene, 23. juuli 2003 00:00

Eestis tuntakse elavaimat huvi ilmaennustuse vastu enne jaanipäeva. Kõik tahavad teada, kas saab segamata pidu panna. Aga sel ajal pole pööripäev mitte ainult paljudel inimestel, vaid ka looduses. Tänavu olid mitmetes Euroopa mereäärsetes riikides ilmakäänakud just 23. juuni paiku. Millest sündis sünoptikuile tuntavat peavalu.

19. juuni Maalehes ennustati: «Jaanilaupäeva päev peaks kogu Eestis mõnus tulema – erilise sajuta. Kuid jaaniõhtuks on Läänemerelt lähenemas juba uue madalrõhkonna serv, mille eelsalk õhtuks saartele jõuab ning öö edenedes võib märjaks kasta ka ülejäänud Lääne-Eesti jaanitulelised. Jaanipäeval pole suure tõenäosusega vihmast kusagil pääsu.» Neli päeva hiljem lubati kuiva jaaniõhtut, aga vihmast jaanipäeva.

Milline ilm oli tegelikult, mäletavad ehk paljud: lõuna pool tuli jaanilaupäeval äikesevihma, mõnel pool isegi kaks sahmakat, saared ja Põhja-Eesti seevastu olid ilmataadi soosingus ka järgmisel päeval! Sajufront jäi imekombel pidama mitte kaugel Eestist: kahel päeval said kõvasti vihma rootslased, norrakad ja venelased, kastetud olid ka läti liigotajad. Jaanipäeval sadas Eestis vaid lõunas.

Pärast pühi tuli paarilt kuivale jäänud kommertsraadiojaamalt ootamatu reageering: ebatäpsed prognoosijad võiks end põlema panna! Üks šveitslasest kolleeg kommenteeris: teil on alati kas ülitäpsed ennustused, et ühe õhtu saju puudumist nii kritiseeriti, või on asi keskaja mentaliteediga raadiotegijates. (Muide, Inglismaal avastati alles möödunud sajandil, et ikka veel kehtib kunagine seadus, mille kohaselt tuli põletada tuleriidal kõik need, kes tegelevad ennustamisega!)

Mõnel maal on ilmaennustamine lihtsam, mõnel raskem. Siberis võivad kuuldavasti ilmajaamade kogenud vaatlejad minna talvel mitmeks päevaks jahile, olles eelnevalt õhutemperatuuri täpselt kirja pannud. Sama kehtib ka paljude kõrberiikide kohta.

Ilma poolest suurriik

Läänemeremaade sünoptikuid ei saa aga sugugi kadestada, sest meie kliima kujuneb mere, samuti sagedaste tsüklonite mõjul. Väike muutus keerise liikumisteel – ja ilm on sootuks teine.

Viimase nädala ilma oli kergem ennustada, sest nagu suvel sageli püsib kõrgrõhkkond kauem ühe koha peal. Möödunud aastal hoidis säärane «ilmapolitseinik» Venemaal meie suve kauaks kuiva.

Tänavu tuli aga sealtkandist hoopis kehva ilma. Siinkohal meenub (poliitiliselt ebakorrektna) eesti vanasõna: «Idast tuleb hääd ilm, idast tuleb paha ilm, idast tuleb maailma lõpp». Sünoptik Pilvi Kirsi saanud aastaid tagasi lause eest: «Halb ilm nagu kõik muugi tuleb meile idast,» raadios esinemiskeelu. Teise tuntud ilmaennustaja Helve Kotli sõnul olevat see siiski vaid legend.

Peaaegu ikka ja jälle kordama mõtet, et vähemalt kliima mõttes elame kui suurriigis. Peale lihtsalt ebapüsivuse iseloomustavad Eesti ilmastikku ka suured erinevused vabariigi piires. Mõnikord on ju saartel talvel temperatuur 0 kraadi ümber, Ida-Eestis aga paugub paarikümnepälgane pakane. Jürikuul

käiakse Tallinnas veel kasukas, samal ajal kui Lõuna-Eestis higistatakse juba põldudel.

Igal suveräänsel riigil on oma ilmateenistus. Selle efektiivsus sõltub paljus maa jõukusest. Rikkaim riik USA ostis juuni algul oma sünoptikutele 2,6 miljardit krooni väärt super-arvuti, mis teeb esialgu vaid 7,3 triljonit tehet sekundis, kuue aasta pärast õnneks kümme korda rohkem.

Me ei ole jumalad

Vene ilmateenistuse juht Aleksandr Bedritski, kes valiti mais ülemaailmse meteoroloogiaorganisatsiooni (WMO) presidendiks, kurtis hiljaaegu, et nende 1996. aasta arvuti jääb nõrgaks, valitsus aga aina kaalub ja kaalub 20 miljoni dollari eraldamist. Ometi loetakse raha eraldamist soodsaks investeeringuks (Venemaal toob iga meteoroloogiasse paigutatud rubla kolm rubla tagasi, mõnel maal paar korda enam).

Absoluutselt täpseiks ei muutu ilmaprognoosid aga kunagi. «Me ei ole jumalad,» nendib teine Vene sünoptikute juht Roman Vilfand. Atmosfääris toimuvad protsessid on sedavõrd kaootilised, et paariks nädalaks tehtud ennustus on kaunis kahtlane.

Prognooside kasutajad peaksid arvestama sellega, et järgmise päeva ennustuse täitumise tõenäosus on umbes 90 kuni 95 protsenti. Kolme päeva prognoosi täpsus on juba 70, viie päeva 60 protsenti. See on objektiivne reaalsus.

Vahel ei suuda ka võimsaimad masinad ette näha, mida ilmataat kokku keerab. 1987. aasta oktoobris tabas Edela-Inglismaad ootamatu orkaan, mis tappis 19 inimest, üle kolme miljoni kodu jäi elektrita, maast kisti välja 19 miljonit puud. Bracknelli ilmakeskuse arvuti järgi pidi aga tormi trajektoor kulgema kaugelt põhja poolt. Pahandust kui palju!

Möödunud suvel oli looduskatastroof Põhja-Kaukaasias: uputuses hukkus 102 inimest ja 11 000 karilooma. Äikesepilved moodustusid seal niisuguse kiirusega, et hoiatused hilinesid igale poole. Venemaa ilmateenistuse vastu algatati koguni kohtuasi. Uurimise käigus aga selgus, et polnudki kuhugi häiret anda – kohalik päästeteenistus ei olnud tegevuseks valmis.

Nurinat tekitavad muidugi asjatud tormihoiatused, mis mõjuvad kui karjapoisi igapäevane hüüd: «Hunt tuleb!» 2001. aasta märtsis nõudis New Jersey ühe linna mer sünoptikuilt kahjutasu, sest ennustatud tugev lumetorm läks neist mööda. Koolid ja asutused olid põhjusetult suletud.

Paar aastat on Eesti ilmateenistus elanikke hoiatanud kesksuviste trombide-tornaadode-tuulispaskade eest. Ohtlik seis tekib sellises olukorras, kus just-just on tulemas: läänest läheneb külmem ja niiskem õhumass, mis saab meie kohal kokku kuuma õhuga idast. Ja niisugusel rindejoonel võib juhtuda kõike: kõva äikest ja vihma, keeriseid, rahet... Ameeriklastel on olemas efektiivne tornaadohoiatusüsteem, kuid seegi annab häiret vaid veerand tundi enne pöörise teket.

Meil on suureks abiks äikese liikumise ennustamisel Harku ilmaradar, mis võimaldab jälgida pilvede arengut ja saju intensiivsust. Kahjuks jääb aga pool Eestit radari vaateväljast välja.

Ilmahuvilistel soovitaks jaanipäeval või millal iganes kuulata sünoptikute juttu Eesti Raadio otse-eeত্রist. Mitu päeva varem tehtud ennustused ei pruugi olla täpsemad noist, mida arvatakse juhtuvat Eesti majandusega Euroopa Liidus.

Nii et ärge tulistage klaverimängijat – ta teeb mis suudab! Nagu seisis siltidel Metsiku Lääne saluunides.